

KAPPLØP, EROBRING OG TIDLIG KOLONISERING

- **Påminning: Afrika er ikke et land**
- **Hvorfor ”deling” av Afrika på 1880-tallet? Og hvorfor så brått kappløp (eller var det slik?) Globale og/eller afrikanske forklaringer? Det nordlige og sørlige Afrika**
- **Ulike forklaringer på okkupasjon: Hva er grunnleggende drivkrefter (europisk ekspansjon, industrialisering, og økonomisk og geopolitisk rivalisering); utløsende og tidsbestemte faktorer, teknologiske forutsetninger (kommunikasjoner og våpen) og (ideologiske) motiver og/eller rettferdiggjøringer?**
- **Kanskje ulik vektlegging av strategi, handel, investeringer og rivalisering i ulike geografiske områder og til ulike tider?**
- **Motstand, tilpasning og samarbeid i ulike former. Felles: utenlandsk herredømme, fremmedstyre, okkupasjon**
- **Første fase (til 1920): Erobringskriger, motstand, opprør (og nye kriger, jfr. Namibia), økologiske kriser, tvangsmakt, verdenskrig og demografisk tilbakegang**
- **Handelskolonialisme med grunnlag i (små)bønders produksjon av eksportvarer og utenlandske handelsselskapers dominans, særlig i Vest-Afrika**
- **”Settlerkolonialisme”: jordokkupasjon, reservater, migrantarbeid, plantasjer, settlermakt. I det sentrale/sørlige Afrika ofte i kombinasjon med gruvedrift og finanskapital**
- **Konsesjonsselskaper og kortsiktig plyndring, kolonialisme som ”outsourcing”, Kongo som eksempel (Hochschild)**

KOLONIALISMEN ETTER 1920

- **Mellomkrigstid: ettervirkninger av den første verdenskrigen, økonomisk verdenskrise, økende sosial misnøye og motstand, tidlig panafrikanisme og gryende nasjonalisme (særlig nord og sør). Okkupasjonen av Etiopia**
- **Viktig poeng hos Simensen: virkningene av kolonialismen før 1945 skal ikke overdrives mht. sosiale endringer: beskjedne urbanisering unntatt gruveområder, kapitalisme med begrensninger, migrasjon og semi-proletarisering, sosial mobilitet særlig for yngre menn.**
- **Ulike perspektiver på lokalstyret. Stadig viktigere forskningstema: ”tribalisering” og konstruksjon av identitet, nye tradisjoner og ”desentralisert despoti” og fravær av ”sivilsamfunn” (Mamdani), autoritære tradisjoner og svak legitimitet**
- **Verdenskrig, ekspansjon og befolkningsvekst etter 1945 (”the second colonial occupation”/ ”the system expanded”), tettere inn i verdensmarkedet, eksportboom, overføringer både fra og til Afrika, sosial framgang på mange felter**
- **Simensen: med ekspansjon etter 1945 følger flere konfliktfylte møteplasser og interessekonflikter. Kamp om det økende overskuddet, mobilisering av bønder, fagforeninger og utdanningselite. Nye bevegelser og partier med ulike styrke. Gravde kolonialismen sin egen grav?**
- **Avkolonisering etter den andre verdenskrigen. Både ytre og indre forutsetninger. Brudd? Kontinuitet? ”Elite transition”? Avkoloniseringens globale betydning**
- **Settlerkolonier (Algerie, Kenya) og det sørlige Afrika som unntak.**

PERSPEKTIVER PÅ KOLONIALISME

- Hvem er A. Adu Boahen?
- Vanskelig å generalisere og å sette opp ”regnskap”. Hvordan var utgangspunktet og den førkoloniale arven (ulikt syn på 1800-tallet) og hva kunne ellers ha hendt? Hva har koloniarven ført til på lengre sikt og hvilke tidsperspektiver bør vi anlegge? Ulike virkninger i forskjellige land og for forskjellige samfunnsgrupper/klasser.
- Økonomisk arv: infrastruktur (vei, jernbane havner), mer pengeøkonomi og produksjon for et marked, mer moderne gruvedrift, økt utenrikshandel og fullført integrasjon i internasjonal økonomi og ”moderlandets” kapitalisme, økt velstand for mange, mer (men begrenset) sosial mobilitet
- Men: intensivert koloniøkonomi gav også mer monokultur og avhengighet av noen få råvarer, favorisering av eksport av ”cash crops” framfor lokal matproduksjon.
- Ødeleggelse av førkolonial produksjons utviklingsmuligheter ved import av industrivarer og manglende satsing på bearbeiding av lokale ressurser og teknologisk utvikling. (Produksjon/eksport vs. forbruk/import). Forskjell på sentrums- og periferikapitalisme
- De fleste økonomiske forbindelser ut av verdensdelen istedenfor nasjonal og regional integrasjon. Utenlandsk dominans i viktige sektorer, slik som gruve/finans/utenrikshandel. Valuta/finans del av ”moderlandet”.
- Overordnet økonomisk perspektiv: tap av muligheten til å velge egne utviklingsveier.
- Politisk arv. Positivt: ”statsbygging” og mer moderne administrasjon/byråkrati. Dette inkluderer også en kolonihær med destruktive virkninger. Men kolonistaten var i hovedsak et påtvunget fremmedherredømme som ikke stod til ansvar for afrikanere, representerte ofte en institusjonalisert rasisme og favoriserte en ny elite med avstand til vanlige folk. Autoritær stat.
- Positivt med stabilitet (etter 1920), definerte og – etter hvert - uavhengige stater, sml. med førkoloniale lappetepper.

- Men mange nye stater var kunstige konstruksjoner uten hensyn til etnokulturelle, geografiske og økologiske forutsetninger. Store ulikheter i ressurser og størrelse, mange innestengt og ressursknappe.
- Tung arv: tap av suverenitet, verdighet og retten til å velge egne utviklingsveier. (“If colonialism meant anything at all politically, it was the loss of sovereignty and independence by the colonized people”.
- Mange former for sosial framgang (helsestell/utdanning), men i all hovedsak i byene. Større kløft mellom by og land. Sosialt og statusmessig: nedgang for kvinner.
- Utdanning, men med begrensninger (og lite høyere utdanning/teknologisk). Utdanning eller ”miseducation”? Kanskje viktigst: negative kulturelle og psykologiske virkninger, kolonial mentalitet, liten tiltro til egen verd og verdighet, forakt for afrikansk kultur/verdier ført videre av den nye eliten.
- Sammenfattende diskusjon hos Boahen. Kolonialisme verken som ”one-armed bandit” eller ”unqualified blessing”. Heller ikke ”a balanced record”. ”Colonialism definitely did have its credit and debit sides, but quite clearly the debit side far outweighs the credit side”.
- Mer å lese i *African perspectives on colonialism* (1987/1989).